

**RAQAMLI DIDAKTIK MUHITDA PEDAGOGIK
O'QUVCHILARNING MUSTAQIL BILISH FAOLIYATINI
RIVOJLANTIRISHNING SHART-SHAROITLARI**

Uralova Ma'rifat Shonazarovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o'qituvchisi

E-mail: Uralovamarifat26@gmail.com

Annotatsiya

Zamonaviy ta'limda axborot oqimining tezlashishi o'quvchining bilimni tayyor shaklda qabul qilishidan ko'ra, uni izlash, tahlil qilish va amaliy vaziyatda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishni taqozo etadi. Raqamli texnologiyalar ushbu vazifani bajarish uchun yangi imkoniyatlar ochadi, biroq texnik vositaning mavjudligi o'z-o'zidan didaktik samaradorlikni kafolatlamaydi. Tezida muammoning nazariy-metodik jihatlarini tizimli tahlil qilinib, o'qituvchi faoliyatini tashkil etishga yo'naltirilgan konseptual model taklif etiladi. Ish nazariy-uslubiy tahlilga asoslangan bo'lib, unda empirik tajriba natijalari da'vo qilinmaydi.

Kalit so'zlar: raqamli didaktika, mustaqil ta'lim, pedagogik, teskari aloqa, raqamli kompetensiya.

Kirish

Zamonaviy ta'limda axborot oqimining tezlashishi o'quvchining bilimni tayyor shaklda qabul qilishidan ko'ra, uni izlash, tahlil qilish va amaliy vaziyatda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishni taqozo etadi. Raqamli texnologiyalar ushbu vazifani bajarish uchun yangi imkoniyatlar ochadi, biroq texnik vositaning mavjudligi o'z-o'zidan didaktik samaradorlikni kafolatlamaydi. Ushbu muammoni hal etishda o'quv maqsadi, o'quvchining faol harakati, o'qituvchining metodik yordami va baholashning yagona tizimida ishlashi

muhim. Tadqiqotning maqsadi mazkur omillarning o'zaro bog'liqligini ochib berish va amaliyotga mos tashkiliy-metodik yechimlarni asoslashdan iborat.

Tadqiqot yondashuvi

Mazkur ishda pedagogik tushunchalarni qiyosiy tahlil qilish, didaktik jarayonni tarkibiy qismlarga ajratish, tizimlashtirish va konseptual modellashtirish usullaridan foydalanildi. Taklif etilayotgan bosqichlar o'qituvchining rejalashtirish faoliyatini tartibga soluvchi tavsiyaviy model bo'lib, ularning samaradorligi alohida empirik tadqiqotda tekshirilishi lozim.

1. Raqamli muhitni didaktik tizim sifatida tashkil etish

Pedagogik vazifa avvalo o'quvchining qanday bilim va ko'nikmaga erishishini aniqlashdan boshlanadi. Mazmun, metod va vosita o'rtasidagi uyg'unlik bo'lmasa, tashkiliy yangilikning o'zi ta'lim sifatini oshirmaydi. Shu bois o'qituvchi kutilayotgan natijani kuzatiladigan harakatlar orqali ifodalashi, topshiriqni ushbu natijaga bog'lashi va muvaffaqiyat mezonini oldindan belgilashi kerak.

2. Mustaqil bilish faoliyatini bosqichma-bosqich shakllantirish

Mazkur yondashuvda o'quvchi passiv tinglovchi emas, bilish jarayonining faol ishtirokchisi hisoblanadi. Topshiriqlar oddiy tushunishdan tahlil, taqqoslash va mustaqil xulosaga tomon murakkablashib borishi zarur. Bosqichlar orasidagi izchillik o'quvchi uchun tushunarli yo'l xaritasini yaratadi, o'qituvchiga esa yordam hajmini vaziyatga mos o'zgartirish imkonini beradi.

3. Shakllantiruvchi baholash va individual teskari aloqa

Pedagogik jarayonning ushbu tarkibiy qismi o'qituvchidan muntazam kuzatuv, moslashuvchan qaror va o'quvchi bilan mazmunli muloqotni talab qiladi. Fikr-mulohaza umumiy baho bilan cheklanmasligi, bajarilgan ishning kuchli jihati, aniqlangan qiyinchilik va uni bartaraf etish uchun keyingi amaliy

qadamni ko'rsatishi lozim. O'quvchi xatoni muvaffaqiyatsizlik belgisi sifatida emas, o'rganish jarayonining ma'lumot manbai sifatida qabul qilishi muhim.

Bunda pedagogik moslashuv o'quv maqsadidan chekinish degani emas. Aksincha, umumiy natijaga olib boruvchi turli yo'llar, topshiriq formatlari va yordam darajalarini asosli tanlash nazarda tutiladi. O'qituvchi qo'llab-quvvatlashni asta-sekin kamaytirib, o'quvchining mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatini kengaytiradi.

4. Raqamli muhitda pedagogik xavflarni boshqarish

Pedagogik jarayonning ushbu tarkibiy qismi o'qituvchidan muntazam kuzatuv, moslashuvchan qaror va o'quvchi bilan mazmunli muloqotni talab qiladi. Fikr-mulohaza umumiy baho bilan cheklanmasligi, bajarilgan ishning kuchli jihati, aniqlangan qiyinchilik va uni bartaraf etish uchun keyingi amaliy qadamni ko'rsatishi lozim. O'quvchi xatoni muvaffaqiyatsizlik belgisi sifatida emas, o'rganish jarayonining ma'lumot manbai sifatida qabul qilishi muhim.

Bunda pedagogik moslashuv o'quv maqsadidan chekinish degani emas. Aksincha, umumiy natijaga olib boruvchi turli yo'llar, topshiriq formatlari va yordam darajalarini asosli tanlash nazarda tutiladi. O'qituvchi qo'llab-quvvatlashni asta-sekin kamaytirib, o'quvchining mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatini kengaytiradi.

1-jadval. Pedagogik modelning amaliy tarkibiy qismlari

Tarkibiy qism	Amaliy vazifa	Baholash mezonlari
Raqamli resurs	Mazmunni ko'rgazmali tushuntirish	Manba ishonchliligi va moslik
Muammoli elektron topshiriq	Bilimni yangi vaziyatda qo'llash	Mustaqil qaror va dalillash
Elektron portfolio	Rivojlanish dinamikasini kuzatish	Jarayon va natija izchilligi

Onlayn fikr-mulohaza	Xatolarni tuzatish	Aniq va o'z vaqtida tavsiya
----------------------	--------------------	--------------------------------

Jadvaldagi mezonlar baholashni bir xil qolipga solish uchun emas, balki o'quvchining rivojlanish dinamikasini kuzatish va metodik qarorlarni dalillarga tayangan holda qabul qilish uchun xizmat qiladi.

1-rasm. Tavsiya etilayotgan pedagogik jarayonning konseptual sxemasi

▣ Maqsadni aniqlash

▣ Resurs va topshiriqni tanlash

▣ Mustaqil bajarish

▣ Teskari aloqa

▣ Refleksiya va tuzatish

Muhokama

Modelning ustunligi pedagogik jarayonni o'zaro bog'liq qarorlar ketma-ketligi sifatida ko'rsatishidadir. Uning amaliy qo'llanishi o'quvchilar yoshiga, fan xususiyatiga, darsning davomiyligiga va mavjud resurslarga moslashtirilishi kerak. Taqdim etilgan sxema konseptual xarakterga ega: undagi bosqichlar samaradorligini miqdoriy tasdiqlash uchun oldindan belgilangan mezonlar asosida kuzatuv yoki pedagogik tajriba o'tkazish talab etiladi.

Xulosa

Tahlil shuni ko'rsatadiki, ko'rib chiqilgan pedagogik yondashuv samarali bo'lishi uchun aniq maqsad, o'quvchining faol ishtiroki, mos metodik yordam,

mezonli baholash va refleksiya yagona tizimda tashkil etilishi lozim. Taklif etilgan model darsni rejalashtirish va tahlil qilish uchun uslubiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Kelgusida uning natijadorligini turli yosh guruhlari va fanlar kesimida empirik tekshirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Vygotsky L. S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978.

Bruner J. S. The Process of Education. Harvard University Press, 1960.

Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education, 1998, 5(1), 7–74.

Hattie J., Timperley H. The Power of Feedback. Review of Educational Research, 2007, 77(1), 81–112.